

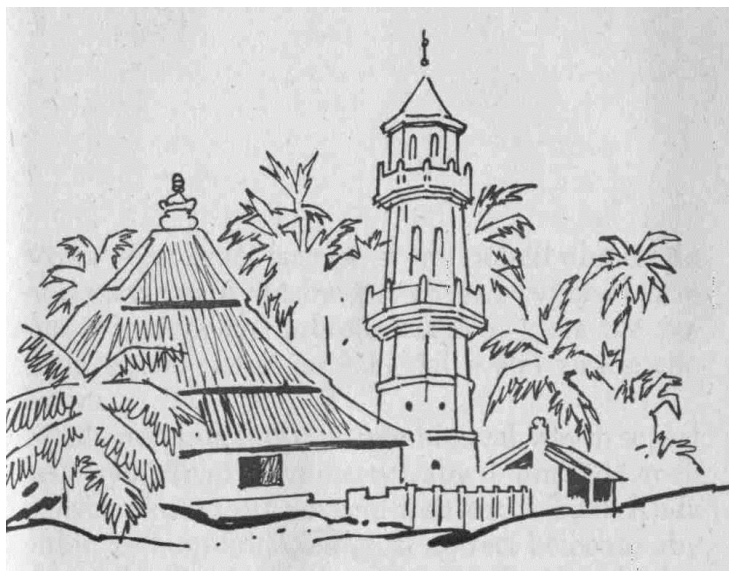

JIŘÍ BAUM
ABDALOVA
CESTA

JIŘÍ BAUM

ABDALOVA

CESTA

KAPITOLA PRVNÍ

Včera večer seděl jsem se svými přáteli dlouho do noci na verandě náčelníkovy chýše a vyprávěl jsem jim o podivných dobrodružstvích, která mě potkala cestou, když jsem hledal svého ztraceného bratra.

Mladý náčelník Indut mě přemlouval, abych sepsal celý svůj život i své cesty, aby i jiní lidé měli z mých zkušeností poučení a užitek, a Tuan Kuda slíbil, že moji knížku přeloží do řeči bělochů, aby děti v Evropě si mohly přečísti, jak zde v Malajsku žijeme. Ráno jsem si tedy koupil u Číňana papír, z rákosy jsem si přiřízl pero a dal jsem se do psaní. Práce mě těšila a tak jsem psal celý den.

Moje nejstarší vzpomínka je z doby, kdy mě otec jako malého hocha posadil na hřbet našeho buvola. Byl jsem pyšný na to, že na něm jedu, a zároveň jsem se trochu bál. Ale brzo přišly doby, kdy jsem se s buvolem dobře skamarádil.

Vzpomínám si, že mým šatem byla červená suknička (*sarong*) a že jsem měl na krátko ostříhané vlasy. Jen nad čelem mi visela dlouhá kadeř. My Malajci věříme, že děti, které zemřely, přijdou rovnou do nebe. Aby to šlo rychle, necháváme dětem dlouhý pramének vlasů a archanděl Gabriel je za ty vlasy popadne a vtáhne rovnou k sobě do ráje.

Naše vesnička stojí na břehu veliké řeky, jako všechny malajské

osady. Řeka je nám tím, čím je jiným národům železnice nebo silnice. Hustý prales, nás obklopující, je těžko schůdný, a pěšina, kterou si lidé pracně prosekali houštinou, zarůstá v několika týdnech opět trním a hloží, ale po řekách se plavíme pohodlně sta a sta kilometrů daleko na člunech, vydlabaných z velikých kmenů. A když na cestě vzhůru proti proudu se dostaneme k místu, kde říčka se mění v pouhý potok, příliš mělký pro náš člun, pak kráčíme raději pěšky vodou, než bychom se prodírali lesem. Jsme stejně bosí a voda je příjemně teplá.

Můj rodný domek měl stěny z rohoží, pletených z proužků bambusu, a střechu z palmových listů. Stál na vysokých sloupech, takže jsme do něho vystupovali po žebříku.

Pod domem bylo ohniště, na němž matka vařila. Nad ním, v suchém vzduchu a kouři, visela ošatka se solí a kořením; jinak by trpěly vlhkým vzduchem, kterým se vyznačuje naše podnebí.

Vnitřní zařízení našeho domova bylo velmi prosté. Nebylo zde nábytku a postele, skříně, židle a stoly chyběly úplně. Na zemi byly rohožky, které upletly matka a sestra a na nichž jsme sedávali nebo spali. Byly zhotoveny ze suchých listů stromů pandanových, rozřezaných na úzké proužky.

Vysoko nad střechu naší chatrče vyčníval dlouhý bambusový prut a na jeho konci visela kulatá klíčka s krotkou hrdličkou. V našem kraji věří, že hrdlička chrání dům před bleskem a že přináší štěstí. Každý večer spustili jsme klec dolů a vzali hrdličku do domu, aby ji snad v noci nějaká škodná nezahubila. Když jsme šli někam na návštěvu, nesl otec hrdě klec s hrdličkou s sebou.

Každá hrdlička nepřináší štěstí, je nutno spočítati štítky na prstech

hrdličky, protože některé číslo je šťastné a jiné nikoliv; proto si otec hrdličku koupil až po velmi bedlivé prohlídce u ptáčníka.

Když jsem se poněkud natáhl, mohl jsem zahlédnouti úzkými otvory, které nám sloužily jako okna, skupiny kokosových palm, banánů a jiných ovocných stromů, které obklopovaly náš dům. Mezi stromy svítila vodní hladina rýžových polí, vypadajících jako rybníčky.

Všude dokola v pozadí rozkládal se však hustý prales, temný a mlčenlivý, podobný moři, které nás obklopuje. Nevedla jím žádná cesta, jen pěšiny, vyšlapané divokou zvěří – slony, nosorožci a divokým skotem. Jen zřídka odvažovali se obyvatelé vesničky do lesa, aby lovili zvěř, a ještě vzácněji se někdo odvážil jíti po pěšině, aby navštívil nejbližší osadu.

Zdalo se, že les postupuje jako nepřítel proti vesnici a že jeho zelené rostlinstvo se rozbíhá proti chatrčím jako vlny příboje. Stačilo opominouti jen krátký čas okopávat zahradu, kde rostly manihot a kukuřice, a zakrátko zde bujela vysoká tráva, vyrůstaly křoviny a brzo i malé stromky. Horké podnebí a časté lijáky dělaly zázraky a za několik měsíců rostl již na takovém místě statný lesík.

Jen zřídka kdy viděli jsme některá z velkých zvířat, obývajících v pralese, ale za noci opouštěla častěji houštinu a přibližovala se k lidským obydlím. Divocí vepři někdy zle řádili na naší zahradě a stávalo se, že tygr odnesl mladého buvola. Občas prošlo stádo slonů bažinatým úvalem kolem rýžových políček a v měkké půdě zanechalo hluboké stopy v podobě jam, které se brzo naplnily dešťovou vodou.

Malajsko, má vlast, je krásné. Je zde věčné léto a stromy jsou po

celý rok oděny listím a květy. Ale podnebí je nezdravé a neustále trvajícím horko člověka vysiluje. Komáři, rodící se v milionech v bažinách a ve vodě rýžových políček, přenášejí svým bodnutím malárii, největšího nepřítele Malajců. Děti onemocní již v útlém věku a slabší zemřou. I já jsem jako dítě dlouho churavěl.

Malajci nemají o malárii správnou představu a nedovedou ji léčit. Domnívají se, že nemocný člověk je postižen zlým duchem, který se do něho nastěhoval a nyní ho souží. Když nepomohlo zaříkávání a odvary rozmanitých rostlin a já jsem stále trpěl horečkami, zhotovil vesnický čaroděj maličkou loďku, asi půl metru dlouhou, naložil na ni bohatý náklad pamlsků, rýže a tabáku a pustil ji po řece. Doufal, že zlý duch, sveden takovými dobrými věcmi, mne opustí, usadí se na loďce a bude proudem řeky odnesen odtud.

Když ani to nepomáhalo, uchýlili se rodiče ke lsti. Změnili mé jméno a místo „Potók“ mi říkali „Abdala“. Doufali, že to zmýlí zlého ducha, který se bude domnívati, že vstoupil do nepravé osoby, a snad odejde. Pak jim poradili sousedé, aby mě prodali jiným rodičům, kteří mají více štěstí. Byl jsem tedy prodán přátelům za několik haléřů, za něž koupili pečivo pro slavnostní hostinu. Byl to ovšem prodej jen naoko, na oklamání zlých duchů. Zůstal jsem i nadále u svých rodičů, říkali však, že nejsem jejich syn, ale dítě sousedovo.

Byly doby, kdy můj život visel na vlásku a snad ani by nebylo došlo k sepsání této knihy, ale konečně se můj zdravotní stav zlepšil, horečky přicházely méně často a po čase jsem zesílil a mohl si hrát se svými sourozenci a kamarády.

KAPITOLA DRUHÁ

Hry malajských dětí jsou podobny hrám dětí na celém světě. Hráli jsme si s káčou, se švihadlem, na honěnou a na schovávanou. Starší hoši hráli hru, podobnou kopané, s míčem, který byl hrubě zhotoven z rákosek. Při této hře nebylo branek; míč „podával“ jeden hráč druhému tak, aby nedopadl na zem. My menší děti hrály jsme házenou se zvířátkem, které se jmenuje *mnohonožka*. Podobá se veliké *stonožce* o velkém počtu nohou a polekána stočí se do kuličky, takže je pak dobrou náhražkou za míč.

Můj nejstarší bratr, Kasim, dovedl zhotovovati krásné draky, které jsme pak vypouštěli na lučině u řeky. Měly kostru z žeber listů kokosové palmy, pokrytou papírem, na kterém namaloval pestrými barvami ptáky, draky, slony nebo ryby.

My děti jsme byly všechny oblečeny podobně – chlapci i dívky. Měly jsme jakousi sukni, „sarong“, a ve svátek jsme k ní ještě nosily krátkou kazajku. Dospělí lidé u nás nosí na hlavě malou sametovou čapku, ale jen zřídkakdy velký slaměný klobouk, protože dobrý *moslim* (t. j. mohamedán) nemá vlastně nosit na hlavě pokrývku, která by mu při modlitbě bránila skloniti se hlavou až k zemi.

Naším hřištěm bylo z počátku prostranství před žebříkem, vedoucím do našeho obydlí. Obyčejně se k nám přidružil i syn náčelníka, Indut, jeho sestra Patíma a děti Číňanovy, který měl

nedaleko svůj krámk a prodával rozličné krásné věci.

Náš den začínal brzo ráno, když pobledly na nebi hvězdy a když hlas kněze, stojícího na *minaretu* (věžičce chrámu), volal věřící k modlitbě. Bývalo to po celý rok v stejnou dobu, protože Malajsko, jako část Zadní Indie, leží v oblasti tropů a slunce zde vychází po celý rok skoro přesně o šesté hodině ranní. Není zde dlouhých letních a krátkých zimních dnů jako v Evropě.

Nejdříve jsme pospíchali všichni dolů k řece, abychom se vykoupali u malého bambusového voru, který nám sloužil za plovárnu. Dlouho jsme se ve vodě nezdržovali a nikdy jsme se neodvažovali dále od břehu, protože jsme věděli, že v kalné vodě řeky se často skrývá *buája*, krokodýl.

Některý krokodýl číhá nedaleko místa, kde se lidé koupají. Když se někdo odváží trochu dále od břehu, stáhne ho pod vodu a čeká, až se člověk utopí. Pak se krokodýl vynoří z vody a pokrytecky volá slunce, měsíc i hvězdy za svědky, že je nevinen:

„Nebyl jsem to já, ó slunce!

Nebyl jsem to já, ó měsíci!

Nebyl jsem to já, ó hvězdy,

kdo zabil tohoto člověka.

Voda ho zahubila!“

Některý krokodýl zvykne si na lidské maso a soustavně přepadá lidi. Tu se vesničané snaží, aby se takového lidožrouta zbavili. Nalíčí u vody udici, velký hák, ke kterému přiváží živou slepici nebo kozu. Krokodýl se chce zmocnití vnadidla, ale hák se mu zabodne do krku, vesničané jej vytáhnou z vody a zabijí oštěpy.

V žaludku krokodýlů často naleznou několik kamenů asi jako pět velkých. Někdo tvrdí, že krokodýl polyká kameny, aby si ulehčil trávení, ale podle staré malajské pověry spolkně krokodýl vždy jeden kámen, když zahubil člověka. Chce mítí přehled o tom, kolik lidí za svůj život snědl, a je to tedy jakési účetnictví.

Jednou byl by se Kasim málem stal obětí velké želvy, která se usadila pod strmým břehem u koupadla. Když se k ní nic netuše přiblížil, vymrštila pojednou svůj dlouhý hadovitý krk a svými ostrými čelistmi se mu zakousla do šatu. Zachránil se ještě hbitým skokem na břeh a zanechal v tlamě želvy jen kus svého *sarongu*.

Než jsme se vrátili od řeky, připravila matka jídlo. Chléb byl u nás neznámou věcí, protože hlavní potravou u nás v Zadní Indii je rýže. Míváme k ní kořeněnou omáčku, zeleninu, sušené ryby a při slavnostních příležitostech i kuřata, maso buvolí, hovězí nebo kozí.

Tak jsem rostl a po čase odvažoval jsem se dále od rodného příbytku. Se svými kamarády chytal jsem na udici drobné, ale chutné ryby, kterými se hemžila zavodněná rýžová políčka, nebo jsme lovili v řece raky pomocí kličky na dlouhém prutu, kterou jsme jim pomalu navlékli na tělo. Někdy jsme chytali vážky (šídla), poletující nad rýžovištěm, pomocí dlouhého bambusového prutu, jehož konec byl namazán lepem. Místy v Zadní Indii smaží lidé vážky na oleji s cibulí a pojídají je.

Když dozrávala rýže, bylo naší povinností brániti ji proti velikým hejnům malých ptáčků, kteří by ji byli jinak brzo všechnu vyzobali. Sedávali jsme v boudičce, upletené z bambusu, do níž se sbíhaly provázky, vedené křížem krážem polem a ověšené prázdnými

skořápkami kokosových ořechů. Jakmile hejno ptáků zapadlo na pole, tahali jsme za provázky, aby chřestění skořápek ptáčky zaplašilo. Odměnou dostávali jsme někdy největší pochoutku malajských dětí: kus cukrové třtiny.

Cukrová třtina vypadá jako rákos, rostoucí na březích rybníků, a bývá několik centimetrů silná. Ořezali jsme nožem vnější kůru a žvýkali jsme kousek za kouskem. Má sladkou šťávu, příjemně nakyslou.

Navečer jsme se chodívali ještě jednou vykoupat k řece. Se západem slunce horko bylo mírnější a z korun stromů ozývalo se cvrlikání tisíců a tisíců cikád, podobných velkým cvrčkům. Proto říkáme době po západu slunce „doba, kdy zpívají cikády“.

Vidím dosud živě v paměti celou naši rodinu shromážděnou u večeře. Malá olejová lampička jen spoře osvětluje vnitřek chýše. Sedíme se zkříženýma nohama na podlaze na bílých rohožích, opíráme se o levou ruku a pravou nabíráme z talíře rýži. Mícháme ji se zeleninou a omáčkou v malé nádobce a vkládáme ji do úst. Jíme rukou, bez lžičky nebo vidličky.

Hejna bzučících komárů opustila, teď po západu slunce, své úkryty a kazí nám radost z pěkného večera. Na štěstí objevily se nyní na stěnách a stropě našeho domova i drobné postavičky, podobné zavalitým ještěrkám, jsou to *gekon*i. Loví komáry a jiný škodlivý hmyz. Někdy se mezi nimi objeví větší druh, ozývající se hlasitým „grrr tok, tok, tok“.

Měli bychom si gekonů vážít, že nás zbavují obtížného hmyzu, ale přece je lidé nenávidí. Malajci jim mají za zlé, že jednou zradili

proroka Mohameda, zakladatele moslimské (mohamedánské) víry.

Když Mohamed prchal z Mekky do Medíny, ukryl se před svými nepřáteli ve skalní štěrbině. Dobrácký pavouk upředl ihned před vchodem pavučinu, aby se zdálo, že nikdo v poslední době do jeskyňky nevstoupil, ale zlomyslný gekon upozornil pronásledovatele, že Mohamed se skrývá uvnitř.

Jeden z bojovníků vstrčil kopí do temné dutiny, jen náhodou se dotkl zubů proroka Mohameda a cítě tvrdý předmět usoudil, že se dotkl kopím protější stěny dutiny a že skalní štěrbina je prázdná. Nepřátelé tedy pokračovali v cestě a Mohamed byl zachráněn. Malajci však dodnes věří, že ten, kdo zabije čtyřicet devět gekonů, dosáhne odpuštění všech svých hříchů.

Večerní doba bývala často dobou vyprávění pohádek. Nejčastěji v nich vystupoval *plandok*, maličký jelínek malajský, menší než kůzlátko. V našich pohádkách mívá vždy úlohu chytráka, který přelstí ostatní zvířata. Mně se nejvíce líbila pohádka, v níž nevystupuje plandok, ale malajský medvěd. Vypráví o tom, jak medvěd přišel o svůj ohon:

Jednou potkal tygr buvola a chtěl ho sníst. Buvol však prosil: „Nech mě, jsem příliš hubený. Můžeš si pro mne přijít za týden; vynasnažím se, abych do té doby ztloustl.“ Tygr svolil a odešel s poznámkou, že se za týden pro buvola vrátí.

Sedmého dne ráno kráčel buvol smutně lesem, když tu potkal opici. Tázala se ho po příčině jeho smutku a buvol vyprávěl, co se mu přihodilo. Opice mu slíbila, že ho zachrání. Utrhla dva velké plody stromu brindžálového, sedla si buvolovi na hřbet a tak se brali za

tygrem.

Když ho potkali, počala opice chroupati oba plody a přitom si libovala: „To je pochoutka, tyhle tygří hlavy!“ Tygr se polekal v domnění, že opice dojídá právě dva tygry, a utekl.

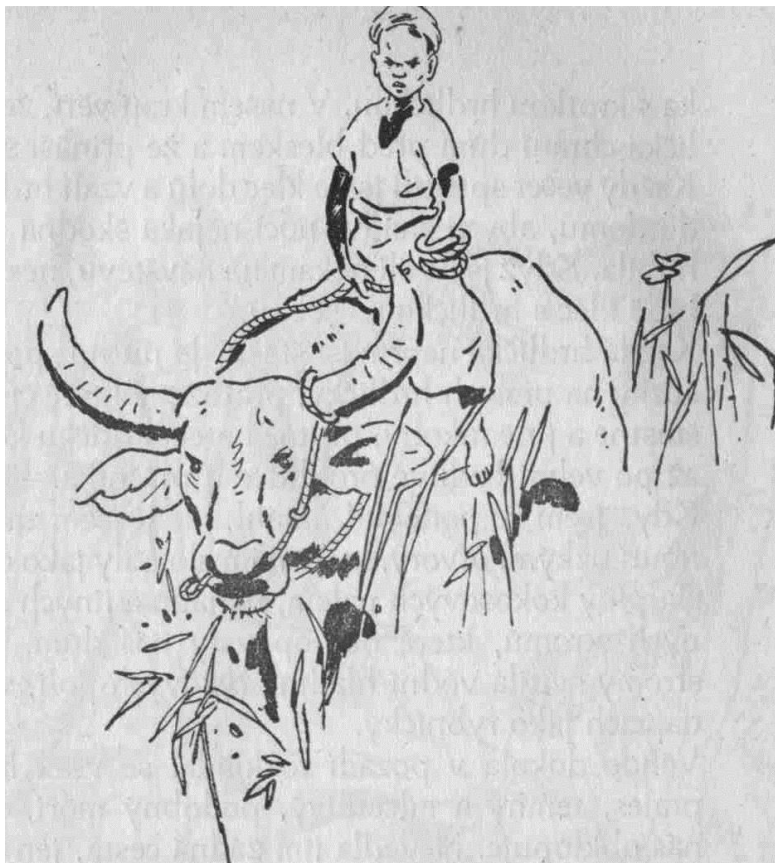
Po chvíli potkal tygr medvěda a jal se ho přemlouvati, aby vyšetřil, zdali opice skutečně usmrtila dva tygry. Medvěd také nebyl žádný hrdina, ale konečně se smluvili, že půjdou spolu. Protože si navzájem nedůvěřovali a obávali se, že jeden druhého opustí, až to půjde do tuhého, svázali si své ohony dohromady. V té době měl totiž medvěd ještě pěkný dlouhý ohon.

Když přišli k místu, kde buvol čekal, spatřili opici, která, jak se zdálo, dojíдалa tygří hlavu. Jejich statečnost je ihned opustila, chtěli utéci a každý táhl na jinou stranu. Konečně se medvědův ohon utrhl a oba utekli.

Když se příště potkali, řekl tygr medvědovi: „Co jsi ztratil, to jsem já získal: tys přišel o svůj ohon a můj je zato o to delší.“

Od té doby má tygr pěkný dlouhý chvost, ale medvěd místo ohonu jen maličký pahýlek.

KAPITOLA TŘETÍ

Když jsem povyrostl a šlo mi na sedmý rok, počínal jsem mít drobné povinnosti a práce. Obvykle jsem pásal se svými kamarády stádo koz nebo našeho černého buvola.